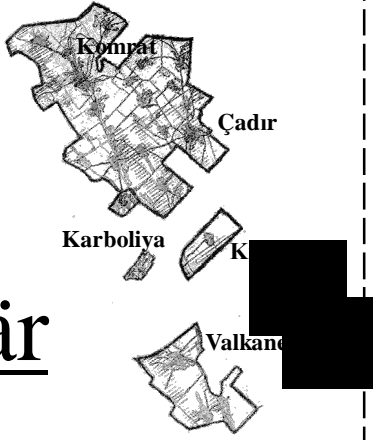

GAGAUZLAR

NE MUTLUYUM, ANI GAGAUZUM!

№1/ 2.12.2011

En önemli haberlär

Kazahstanın Prezidentinä anmak taşı

Gagauz Erindä Nursultan Nazarbaeva bir anıt kurulacak. Bu karar Gagauziyanın Bakanlık Komitetinin noyabrinin 7-sindä geçän oturuşunda alındı. Bu anmak taşı Kazahstanın Prezidentinä çoyun birisi, angıları Türk dünnesinin anılmış politikacılarına Komrat Şanı Aleyasında bulunêrlar. Başkan söledi, ki tezdä bu Aleyada anılmış gagauzlara da anıtlar koyulacaklar: Dionis Tanasogluya hem Gavriil Gaydarcıya.

Türkiyanın duuma günü

Gagauziyanın Halk Topluşu kutladı saygılı Abdullah Güllü, Türkiya Respublikasının Prezidentini; saygılı Cemilä Çiçää, Türkiya Respublikası Parlamentinin Başını, saygılı Taip Erdoanı, Türkiya Respublikasının Premyer-Ministrasını hem saygılı Ahmet Ülkeri, Moldova Respublikasında Türkiyanın Büükelçisini Türkiyanın milli yortusunnan – Respublikanın Gününnän.

Yol, angısını geçti Türkiya onun kurulmasından, mayıllattı bizi. Türkiyanın başarılarını biz sayêrız bizim başarılarımız gibi.

Bizim evelki köklerimiz temellenerlär dilimizin, istoriyamızın, kulturamızın hem demokratiya zenginliklerin benzeşmesindä. İkitarflı baalantılarımız ilerleyecekleri ileri dooru da. Onnar yardım ederlär bizim devletimizdä Moldova Respublikasında hem Avtonomiyamızda dirlik hem usluluk olsun.

Bütün ürektan dileeriz Sizlerä saalık, kısmet, türk halkına da dünnenin hepsini gözelliklerini baaşlêeriz.

Süleyman Demirel, gagauzların büük dostu

Gagauziyanın Halk Topluşu kutladı saygılı Süleyman Demireli, Türkiya Respublikasının dokuzuncu Prezidentini, onun duuma gününnän.

Çok saygılı Prezident!
Gagauziyanın Halk Topluşu bütün ürektan Canabini Duuma gününüzlän kutlêr!

Büüncü Türkiyanın istoriyasını yok nicä görmää Sizin adınızız. Yakın 40 yıl kuvettä bulunduunuz zaman üüsek başarılarımız vardı. Bu üzerä bütün dünnä Canabınä büük hatır güder, gagauz halkı sa boba erinä sayêr.

Büüncü gündä dä dinmâz işleersiniz, türlü karşigelmeklerä hem konferençiyalara katılêrsınız, kıyat yazêersınız, radioda hem televizyonda yapan kolverimnerdä pay alêrsınız, statya yazêersınız, lekiya okuyêrsınız, büüncü politiklerä konsultaçıya verersiniz. Canabinizin adı sokaklara, aeroportlara, universitetlerä, kultura merkezlerinä koyuldu.

Gagauz Erindä Kongaz küüyündä Süleyman Demirelin adına moldo-türk liceyi çalışêr. Komrat Şanı Aleyasında Canabınä büst koyulu. Bunnar gösterlerlär, ani gagauz halkı şükür eder Sizin yaptıklarınız için, yardımınız için.

Kabledin bizim kutlamamızı, uzun ömür, saalık, kısmet, yaratıcı yolunuzda büük bereketli başarılar dileeriz.

Anna HARLAMENKO,
Gagauz Eri Halk Topluşunun Başı

“Bucak Gözeli – 2011” konkursu

Noyabrinin 7-sindä Çadırda “Bucak Gözeli – 2011” regional konkursu geçti. Burada Çadırda yaşayan **Natali Popaz** kazandı. Vişe-miss çiktılar **Lüdmila Dudoglo** Komrattan hem **Anastasiya Kurilova Kahuldan**.

İrina Vlah, ödülleri verêrkän, dedi: “Konkursa hepsi pek islää hazırlanmışlar, ama hep tã herbir yarışmakta enseyci olêr.

Bu konkursun üüsek uurda organizatçıyası hem geçirilmesi nişannandı.

Redaktordan: “İlin yol sana, halk gazetasi!”

Saygılı okuyucular!

Canabinizlerin ellerinizdä “Gagauzlar” gazetasının ilk nomeri. Bu bir istoriya olayı, neçinki o gagauz halkının istoriyasına baalı. Bu gazeta taa bir aydın sayfaı gagauzların yaşamak kıyadında açêr. Umut ederim, ki bu masa informaçıya kolaylı regularca tiparlanacak hem onun jurnalist uuru üüsek olacak.

Çok erlerdä gezildi, çok kapu açıldı, bu gazetasının Moldova Respublikasının Justiçıya Bakanında registraçıyasını gerçää çıkarmaa deyni.

Ne istenildi? Bizim davamız nedir? Ki “Gagauzlar” gazetası ana dilindä latin grafikasında dünneyi görsün. O açıklayacak Gagauz Erindä geçän olayları, angıları gagauz halkına, onun istoriyasına, kulturasına, incäzanaatına baalı; gazetemız halkın kultura hem ruh zenginliklerinä propandama yapacak; ana dilimizi, milli kulturamızı, adetlerimizi, tradiçıyalarımızı korumaa hem ilerletmää çalışacak. Bundan kaarä, onun sayfalarında bölä problemler açıklanacak: gagauzların istoriyasını yazdırmak, açık demokratiya

devletinin ilerlemesi. “Gagauzlar” gazetası tanıstırəcək okuyucuları anılmış insannarlan, onnarın faydalı yaptıklarınnan, yaratıcı gagauzların yaratmalarınnan, gagauz halkının talantlarınnan, Gagauz Erinin küülerinnän hem kasabalarınnan. Gazetemız yardımcı olacak türk halklarınnan, dünnenin türlü regionnarında yaşayan gagauzlarla dostluk hem kardaşlık baalantılarını kurmaa, onnarı

ilerletmää.

Gazetemız okuyuculara çok material hem informaçıya bilim-metodika alaylarında verecek; büük yardım üürenän gençlerä olacak. Üüredicilerä dä büük fayda literatūra uurunda gagauz dilinin ilerlemesindä getirecek.

Pek umutlanêrım, ani “Gagauzlar”, halk gazetasi olarak, aktual olacak da herbir gagauzun, bizim dostlarımızın haliz masa kıyadı gibi kullanılacak.

Teklif ederiz Canabinizleri işbirlikte çalışalım.

Büük havezlän hem şükürlüklän istediklerinizi hem statyalarınızı kabul edecez.

Nikolay TELPİZ.

Gagauziya Halk Topluşunun statusu

Gagauziyanın Ulojeniyasına görä (43-üncü statyası) Avtonomiyanın Halk Topluşunda 35 deputat var. Onnar da 4 yıla seçilerlär.

Halk Topluşunun davaları:

1) Gagauziya Ulojeniyasını kabul etmää hem onda diişilmeklär yapmaa;

2) Erdeki kanunnarı aşadaki alaylarda kabul eder;

a) bilimdä, kulturada hem üüretmektä;
b) yaşamak-komunal çorbacılıkta;
c) saalık korumasında, fizika kulturasında hem sportta;

ç) erdeki bütet-finans hem vergi sferalarında;
d) ekonomikada hem ekologiyada;

3) Gagauziyanın intereslerini esaba alarak, Moldova Respublikasının içyankı hem dış politikasına katılmaa;

4) Gagauziya Başkanının teklifinä görä kaaviletmää Gagauziya Bakanlık Komitetinin strukturasını, kayıl olmaa Gagauziyanın dolay administraçıyaların başlarını işä koymaa yada onnarı iştan çıkarmaa;

5) Erdeki önetmää publika organnarın organizaçıyasını hem işini bellieder;

6) Gagauziyanın önetmää publika organnarın görevli kişilerini iştan çıkarêr;

7) Gagauziya Bakanlık Komitetinin hem başka da publika organnarın izinnerini geeri alêr (отменяет), eer onnar Gagauziyanın Ulojeniyasına uymarsaydılar;

8) Ekonomika, soşial, milli-kultura ilerletmesinin hem dolay dünnenin koruması programalarını kaavileder;

9) Gagauziya Halk Topluşunun, Başkanın, erdeki publika organnarın seçimnerin datalarını bellieder hem geçirer; bu seçimnerin Merkez seçim komisiyasını kaavileder;

10) Gagauziyanın kompetençiyasına baalı soruşlara görä erdeki referendumun datasını bellieder hem geçirer;

11) Gagauziyanın simvolikası için kanunnarı kabul eder;

12) Gagauziyada ödülleri hem şanı adları bellieder;

13) Gagauziyanın bütetini kaavileder hem onun işini kontrol eder;

14) Gagauziyada toprakların kanunnara görä dooru kullanılmasını düzenneer (регулирует).

Gagauziyanın Halk Topluşu plonar hem aralıksız (постоянный) oturuşların esabında kendi işini götüreer.

Gagauz Avtonomiyası için kısa haberlär

“Gagauz” adı geler, nicä bildirerlär bilim dokumentleri, orta asırlardä yaşayan türk-oguz bir sezesinin ardından, angısı IX-X üzüyüklarda Orta Aziyanın Kangaket devletindä, Gorguz gölünün (büüncü gündä günduusu Kazahstanın Balhaş gölü) kenarlarında erleşmişti.

Oradan X-uncu asırdä kanga guzlar batıya peçneklerin (kangarların) ardına yollanmıştilar. 1064-düncü yılda onnar Tuna deresini geçmişlär da yavaş-yavaş büüncü Bulgariyanın poyraz-batı topraklarında durgunmuşlar.

1819-uncu yılda rus pravitelstvosu bu göçücülerä kolonist statusunu hem herbir ayleyä büük topraklar vermiş da vergilerdän on yıl uzunnuuna serbestlemiş. Gagauzlar buralarda küülerini kurmuşlar. Sözgeleşti, Gagauziyanın büüncü baş kasabası bu erlerdä kurulmuştu, taman orada, neredä “kunrat” senselesi erleşmişti. Gipotezaların birisinä görä bu laftan kasabanın adı koyulmuş.

Gagauz dili azerbaycan, türk, türkmen dillerinnän barabar türk aylesi dillerin birisiydir.

1957-nci yıla kadar gagauz dilindä sade lafedärdilär. Ama bu yılda Moldova Respublikasının

Üüsek Sovetinin Prezidiumu karar aldı kirilik grafikasının temelindä gagauz dilinin yazısını kurmaa. 1996-ncı yılda onu latin grafikasına geçirdilär. Gagauz dili predmet gibi okullarda, gimnaziyalarda, lişeylerde, pedagogika colecindä hem Komrat Devlet Universitetindä üüreniler. Gagauzlarda bir zebillik peetçi hem yazıcı var. Onnarın yaratmaları Kişinövda hem Komratda gagauz dilindä tiparlanêrlar.

Gagauz halkının istoriyasını, kulturasını hem incäzanaatını ilerletmää deyni Mihail Çakir, Dionis Tanasoglu, Dimitri Kara Çoban, Gavriil Gaydarcı, Mihail Guboglu hem taa çok başkaları da zaamet döktülär.

1994-düncü yılda dekabrınin 23-ündä Moldova Respublikasının Parlamenti kabul etti “Gagauziyanın (Gagauz Erinin) maasuz hak statusu için” kanununu. Bu gün Gagauziyanın kurulmak günü gibi nişannanêr.

1995-inci yılının başlantısında referenduma görä Gagauziyaya 32 kasaba hem küü girdi. Buralarda 50-dän zeedä proçent gagauz yaşêr.

Seçimnerdä Gagauz Erinin Bakanı hem Halk Topluşu seçildi.

● Insannar, anğıları gagauzlara şannık getirdilär

Bu dünnäda yaşardı bir insan...

Gagauziya M. V. Marunevici bilmeyän insan zoor olacek bulmaa. Açan gagauz halkı 1980-ci yıllarda kalkındıydı kendi milli doorulukları için, o tanıtı gagauzları bütün dünnäya.

M. Marunevic duudu ceviz ayının (oktäbri) 25-dä 1937-ci yılda Komrat kasabasında, çiftçi aylesindä. Ayledä o dokuzuncu uşaktı.

1952-ci yılda Komrat orta şkolasını (7 klas) bitirdiktän sora, girer üürenmää üüredici Makarenko adına Tiraspol pedagogika şkolasına. Üüredici zanaatını kablettiynän onu yöllêrlar işlemää Komrat internat şkolasına. Ama M. Marunevici hep çekärdi ileri doru üürenmää.

1952-ci yılda o girer üürenmää Kişinöv Devlet universitetinä istoriya-filologiya fakultetinin istoriya bölümünä. Universitetä o meraklandı gagauzların etnografiyasınan. Burada üürenmeyi başardıktan sora onu alêrlar işlemää MSSR-ın Bilimnär

Akademiyasına etnografiya hem incäzanaat Bölümünä laborant gibi.

1969-cu yılda girer Moldova Bilimnär Akademiyasının etnografiya, incäzanaat hem folklor Bölümünün aspiranturasına. Başarêr onu 1972-ci yılda.

1977-ci yılda korudu kendi disertaciyasını da oldu istoriya bilgileri doktoru.

1986-ci yılda Moldova Bilimnär Akademiyasında gagauzologiya Bölümünü kurmaa deyni yapılar iş grupası, müdür seçiler M.V.Marunevic.

1982-ci yılda bilim uurunda çok faydalı başarıları için büyük bilim işçisi uurunı kazanêr. Bu bölümde çalışêr 1991-ci yiladan.

1980-ci yılların ikinci payında olêr "Gagauz halkı" akıntısının öndercilerdän biri.

1991-ci yılda M. Marunevic brakêr Moldova Bilim Akademiyasında işini da geçêr çalışmaa Gagauz Respublikasının Üüsek Sovetinä, seçiler deputat. Hep burada incäzanaat, üürenmää hem kult işleri Komisiyasının başı olêr.

"Gagauziya karıları" akıntısına öndercilik eder.

M. Marunevic - Gagauziya Bilim-metodika Merkezinin kurucusu hem ilk müdürü oldu.

1994-cü yılda Jenevada geçirilän Halklararası OON forumunda pay aldı. 1992-ci yildan beeri yaşaması Komrat Devlet Universitetinnän ilgili. Docent, İstoriya bilimneri doktoru, Komrat Devlet Universitedin Cümnä bilimneri kafedrası müdürü, istoriya hem etnografiya derslerini verdi.

M.Marunevic her zaman katıldı türlü halklararası seminarlara, simpoziumnara, forumnara hem

bilim konferençiyalarına. Onun var 37 bilim yazısı, bu sırada 3 monografiyası: «Материальная культура гагаузов XIX - начала XX вв.», Кіюінев, 1988; «Поселения, жилища и крестьянская усадьба гагаузов Южной Бессарабии в XIX - начала XX вв.» Кіюінев, 1980; «Правда о гагаузском народе как о самобытном этносе и его этнической территории».

M. Marunevic hertaraftan tanınmış bir insan. Büünkü gündä Gagauziyada işleyän Bilim merkezinin kurucusu hem ilk müdürü (2001-ci y.) oldu.

2010-cu yılın oktäbrinin 25-dä Bakannık Komitetinin Kararına görä Bilim merkezinä Mariya Marunevicin adını verildi.

İnanêrız, ani Bilim merkezi Mariya Marunevicin çekettirdii büyük aydınık işini ilerledecek ötää dooru da.

2004 cü yılda, gücük ayının 15-dä gagauz halkı kaybetti M.V. Marunevici, ama onun adı hem yaptıkları hiç bir zaman unudulmayacak. Topracı ilin olsun!

Büünkü gündä Gagauz Yeri Genel Üüretmää müdürlüün yanında bulunan Bilim Metodika Merkezi geçirer dil, literatura, metodika hem istoriya aarştırmalarını, hazırlêr, sözlük, istoriya kıyatlarını, kendi saytını, jurnalını h. b.

Mariya Marunevicin vatana sevgisi pek büüktü! Bu vatan sevgisi yardım etti ona olmaa ölä insan, anğısını biz tanıdık, sevdi hem hep aklımızda tutacez herzaman.

Güllü KARANFİL,
bilim merkezinin müdürü.

BİZİM JANA DARK

**Sabaa, oktäbrinin irmi beşi,
Göktä bulut kapamêr güneşi.
Açık renkli güllär başçalarda,
Hoşlu yortu gezer canımızda.**

**Bu gün duudu bir kız oguzlara
Ana gibi oldu, dedi halka:**

**-Uyan oguz, zaman geli kalkmaa,
Kon bayrak altına devlet kurmaa!**

**Gecä-gündüz çaardı o bıkılmaz:
-Etär, yok, dizçä dä durmaa olmaz!
Taşardı doorulaa onda sevda,
Nedän ateş parlardı ruhunda.**

**Küüdän-küüyä, candan-cana gezip,
Açtı kaliplerdä kilitleri
Da tä halkım eni bir yol seçti,
Çalêr o gimn, serbest bülbül gibi.**

**Çok inancaktı, düşlerindän aydın
Şıldardı, raat brakardı bir dä gün.
Kurban olup, koor-kül kalıp yandı,
Bizä bir Ayoz, Jana Dark oldu.**

**Kuşlar uçêr sıcak taraflara
Taa bir selâm yöllêrlar kırlara.
Bizi sä güz toplêr bu büyük cana,
Kimmär emin tutêr oguzluuna.**

T. MARINOGLU.

Tanınmış gagauz bilgici M. Guboglunun 100 yaşı taman oldu

Bakmayarak zor politika hem ekonomika durumnarına, o yıllara, açan Besarabiya "eldän elü" geçärdi (XX asirin ilk yarısı), üüretim alanı yufkaydı da gagauzların içindä sürek insan üürenmää yolunu seçärdi. Hep o yıllarda Gagauzların büyük bir payı "daadıldı" hem daaldı dünnänın 4 tarafına.

Ama buna bakmayarak, her zaman herbir milletin vardı hem olacak ta kendi akıllı, arif insannarı. Onnara devlet sadece biraz dayak oldu mu..., o insannar kendini ilerleder, da çöyü yetişer en üüsek uurlara. Getirelim aklımıza 1935-ci yıllarda, Atatürkün teklifinnän hem Romniyadaki Türkiyenin Büükelçisi Hamdullah Suphi Tanrıöverin izmetinnän 1930 - cu yıllardan sora Besarabiyadan 100 kişidän zeedä giderler üürenmää Türkiyeyä. Onnarın içindän geeri dönän dä oldu, orada kalan da. Türkiyedä kalannarın çöyü universiteti bitirip bilim uurunda yetiştilär üüsek uurlara*. Vatanlarından uzakta yaşadılar, ama hiç bir zaman unutmadılar kendi gagauzluunu.

Yabancılkta yaşayannardan biri dä büün büyük saygılan andımız Evropada hem Türk dünnäsında tanınmış vatandaşımız M. Guboglu ydu. Duudu 1911-ci yılda, noyabrının 4-dä Çadır

kasabasında orta durumnu bir ayledä. İlk üüretimini Çadırda, taa sora Benderdä yaptı. Çernovcı Universitetinin Filologiya hem Filosofiya fakultetinin Dil hem istoriya bölümünü bitirdi. Ondan sora Kişinövda askerlik edärkän o vakıtlarda artık tanınmış popaz, bilim adamı hem patriot M. Çakırlan tanış oldu.

Elbetki, M. Çakırın çok bilgili, çok okumuş olması çekti kendinä bilimnän meraklanan genç M. Guboglu ydu. Olmalı bu buluşmalarda M. Guboglu nun peydalandı fikiri aarştırmää gagauzların istoriyasını. Bu fikirlerin sonucu "Gagauzii din lumina istoriei" adlı doktorluk işi oldu, anğısını o korudu 1938-ci yılda. 1940-cı yıllarda o artık hazırlêr habilitatlık disertaciyasını, ama cenk vakidi engel eder korumaa bu bilim işini.

1940-cı yılda Rumniyanın Yaş Universitetindä Türkologiya İstitütunda çalışmaa başlandı. 1948 -1963 yıllarda Romın Akademiyasında Osmanlı dili

dersini verdi; 1968 - 1977 yıllarda Bukureş Univrsitetinin istoriya fakultetindä Osmanlı istoriyası dersini verdi.

50-ci yıllarda Rumniyadaki Türkiyenin Büükelçisi görüp M. Guboglu nun çok bilgili olmasını teklif eder onu Türkiyeyä aarştırmää Osmanlı Arhivlerini. 1958-ci yılda Türk dokumentlerini aarştırmää M. Guboglu nun "Osmanlı Türkləri" nin paleografiyası hem diplomatik yazışmalar" adlı kıyadı çıkardı. 1965-ci yılda Türkçä

dokumentär katalogunu tıparladı. Onun bilim işlerinin büyük bir payı romın dilindä tıparlanmış, bunların sırasında "Dimitri Kantemir hem Osman İmpiriyası" (1957).

Sovet vakidinde bizi üüredirdiler ani "osmanskoje igo" pek çirkin hem korkunç bir işmiş. Mihail Guboglu nun aarştırmaları gösterer, ani o "igo" yokmuş, varmış akıllı önedilän bir devlet, neredä saygı duyulmuş her bir dinä hem halka. Böleliklän, bizim gagauzumuz açêr Osmanlı devletinin bilinmeyän sayfalarını.

M. Guboglu Türk Tarih Kurumu'nun (TTK) şannı azasıydı. Türkiyë devletinin hem Rumniyanın türlü diplom hem medalyalarınan ödüllendirildi.

Dayma M. Guboglu Türkiyedä, Bulgariyada, Rumniyada hem taa başka devletlerdä simpoziumnara, kongreslerä, konferençiyalara katıldı.

Ölümündän sora büyük iz brakan M. Guboglu nun kendi dilindän kaarä romın, bulgar, rus, alman, arap, francuz dillerini bilärdi. Onun yabancı dildä var pek çok bilim statyaları, kıyatları hem başka

aarştırmaları. Gagauziya öndercileri lääzım savaştın edenmää bizim vatandaşımız M. Guboglu nun kıyatlarını, kimi statyalarını da çevirttirsin gagauz hem rus dillerinä. Pek islää olaceydi istoriyamızın zengin bibliotekası da Gagauziyaya getirilsin.

Bu yıl, 2011-ci yılda, iki büyük çadırılı bilgicin yubileyi geçiriler: M. Çakırının 150 yıldönümü, M. Guboglu nun sa 100 yıldönümü. İkisi dä GAGAUZ HALKİNİN PATRİOTU, hem Türkiyenin büyük dostuydu. Büün, biz gagauzlar, onnarın adınan hoduluk duyeriz! Onnar bizä braktı kendi yaratmalarını bir büyük miras gibi, anğısına biz lääzım saab çikalım.

İkisinin dä topracı ilin olsun.

* Türkiyedä üürenän gagauzları buldu hem bu temayı aarştırdı gagauz istoriyacı S.Bulgar.

Dr. Güllü KARANFİL,
M. Marunevicin adına
Bilim aarştırmaları hem
metodika işleri merkezinin
müdüriü.